

Küresel Ticaretin Değişen Gündemi ve Dünya Ticaret Örgütü

Bir Derleme

Çeviri Editörü: Dr. Selahattin Armağan Vurdu

Çeviri Editörü: Dr. Selahattin Armağan Vurdu

KÜRESEL TİCARETİN DEĞİŞEN GÜNDEMİ VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ: BİR DERLEME

ISBN 978-625-6829-86-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Eylül 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-Bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B
Çankaya/Ankara
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

KOORDİNATÖR BAŞKANDAN ÖN SÖZ

Serbest ticareti teşvik etmek amacıyla gümrük tarifeleri, ithalat yasakları, kotalar ve ticaret önündeki diğer teknik engelleri azaltmayı; çok taraflı müzakereler yoluyla uluslararası ticaret kurallarını belirlemeyi; mevcut kurallara uyulup uyulmadığını takip etmeyi; uluslararası ticarete ayrımcı uygulamaları kaldırmayı ve ticaret anlaşmazlıklarını çözmeyi amaçlayan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 164 üyesiyle birlikte uluslararası ticaretin %98'ini kapsamaktadır. Yıllar içerisinde hem DTÖ üye sayısı hem de küresel ticaret hacmi artmaya devam etmiştir. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) devamı addedilebilecek DTÖ'nün kurulmasıyla kapsam konu bakımından genişlemiştir. GATT'ın ilk yıllarına tekabül eden 1950'deki küresel ticaret ise 2022'ye kadar hacim açısından 45 katına; değer açısından yaklaşık olarak 400 katına çıkmıştır.

DTÖ ve Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) hesaplamalarına göre 2022 yılında uluslararası ticareti olumsuz etkileyen küresel gelişmelere rağmen değer bazında küresel mal ve hizmetler ticareti bir önceki yıla göre %13 büyüme oranıyla 31 trilyon dolara erişmiştir. Bunun 24,2 trilyon doları mal; 6,8 trilyon doları ise hizmetler ticaretidir. Bir önceki yıla nazaran değer bazında hizmetler ticareti artışı %15 iken mal ticaretinin artış oranı %12,4'te kalmıştır. Hacim bazında ise mal ticareti %2,7 artmıştır. 2022'de Covid-19 pandemisiyle mücadelede alınan tedbirler dünya genelinde gevşemekle birlikte Çin'de sıkı kontrollerin devam etmesi, Rusya ve Ukrayna savaşı, gıda güvensizliği, iklim şokları, dünya geneli enflasyon sorunu 2022'de mal ticareti büyüme oranının bir önceki yıla kıyasla daha düşük kalmasında rol oynayan etmenlerdir. DTÖ, yüksek faiz oranlarının ekonomik faaliyete olan etkisinden ötürü 2023 yılında küresel ticaret büyümesinin düşük oranda gerçekleşeceğini öngörmektedir. DTÖ raporuna göre 2023 yılının ilk çeyreğinde mal ticaret hacmi bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,0 oranında düşmüştür. Yılın kalanında ticaret artışının toparlanması ve hacim olarak ticaret artışının 2023 yılında %1,7 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

İhracatçılar olarak küresel ticareti şekillendiren savaşlar, kısıtlamalar, yaptırımlar, pandemi, tedarik kesintileri, iklim değişikliği gibi birçok faktörden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenmekteyiz. Bu sebeple uluslararası ticaretteki gelişmeleri ve tartışmaları yakından takip etmek hem gerektiğinde müdahil olup gidişata yön verme hem de risklere karşı hazırlıklı olma bakımından hayati öneme sahiptir. Bu sebeple 2022'de Türkiye'nin mal ihracatının yaklaşık %35'ini gerçekleştiren İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB) olarak yalnızca tanıtım faaliyetleri kapsamında yurt içi ve yurt dışı fuarlar, alım ve ticaret heyetleri organizasyonuna değil dünyadaki gelişmeler doğrultusunda bizi etkileyebilecek nokta-

ların tespiti konusuna da önem vermekteyiz. Bu motivasyonun neticesi olarak küresel ticaret ve uluslararası ticaret kuralları yapımında önem taşıyan DTÖ'ye dair muhtelif konuların ele alındığı ve konusunda uzman yetkililerin makalelerinin çevirilerinden oluşan bu kitabın çalışmalarınıza değer katacağını ümit ediyoruz.

Kitabın ilk bölümünde ticarete uygulanan yaptırım ve kısıtlamaların arttığı, jeopolitik çekişmelerin gündemden düşmediği bir konjonktürde ticareti serbestleştirme gayesi olan DTÖ'nün, güncel sorunları çözebilmek için kendi içinde halletmesi gereken yapısal meseleler ve çözüm için harekete geçirilebilecek mekanizmalar hakkındaki makaleler yer almaktadır. Aşikâr ki DTÖ'de anlaşmazlıkların halli sisteminin yeniden etkin şekilde çalışır hale getirilmesi ivedilik arz etmektedir. Ana işlevlerinden biri ticari anlaşmazlıkların halli olarak tanımlanan DTÖ'deki tıkanmış noktaların ve muhtemel çözümlerin sergilenmesi açısından kitabın ilk bölümü oldukça faydalı bilgiler içermektedir.

Kitabın ikinci bölümünde küresel ticarete güncel mevzulara yönelik tartışmalar bulunmaktadır. Bu bölümdeki makaleler arasında uluslararası ticarete ket vuran ve değer zincirlerinin dayanıklılığını sınanan Covid-19 pandemisiyle birçok ülkenin ihracat kısıtlamasına yönelmesinin uluslararası işbirliğinin sağladığı getirilere zarar verebileceğini ifade eden makale dikkat çekmektedir. Bundan sonraki olası krizlerde ihracatı kısıtlamadan alınabilecek önlemleri düşündürmesi açısından bu makale büyük önem taşımaktadır. İkinci bölümdeki güncel konular kapsamında iklim değişikliği ve Paris Anlaşması'nın uluslararası ticaretle ilişkisine dair makaleler, uluslararası kuralları oluştururken yol gösterici olacaktır. Zira iklim değişikliği, ticaret maliyetlerini artırıp dağıtım ve tedarik zincirlerini kesintiye uğratabileceği için çok taraflı kural yapımına ilişkin çalışmalarda hızlı yol kat edilmesi gerekmektedir. DTÖ üye ülkelere dekarbonizasyon politikalarına dair bilgi ve tecrübelerini paylaşabileceği bir mecra sunarak çevresel sürdürülebilirliğe olumlu katkıda bulunmaktadır. Öte yandan iklim değişikliğiyle mücadelede ülkelerin izlediği uluslararası ticaret politikaları, DTÖ'ye anlaşmazlık olarak da yansiyabilir. Bu bağlamda Ekim 2023'ten itibaren geçiş dönemi başlayacak olan ve ikili ticaret rotaları ve hacmini değiştirme potansiyeline sahip Avrupa Birliği'nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'nın DTÖ kurallarına uyumuna dair tartışmanın sonuca kavuşturulamamış olmasına da değinmek gereklidir.

Yakın zamanda küresel ticarete etki eden jeopolitik gerilimler, Rusya-Ukrayna savaşı, kıtlıklar ve bağımlılıklar dost ülkelere ürünlerin tedarik edilmesini ifade eden "friend-shoring", yurt dışındaki işletmelerin ülke içine geri getirilmesini ifade eden "re-shoring" ve ekonomik ayrışma anlamında kullanılan "de-coupling" gibi mevzuların gündeme gelmesine yol açmıştır. Yapılan araştırmalar ekonomik ayrışmadan daha çok ticari alanda uluslararası işbirliklerinin çoğalmasının

ülkelerin lehine olduğunu ortaya koymaktadır. DTÖ'nün küresel ticaret modelini baz alan bir çalışma, çok taraflı işbirliğinin var olduğu bir senaryoda işbirliğinin var olmadığı senaryoya nazaran reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) %3,2 büyüyeceğini, coğrafi olarak çekişmenin yaşandığı bir senaryoda ise GSYİH'nin %5,4 küçüleceğini öngörmektedir. Ayrıca teknolojik dağılıma sayesinde çok taraflılıktan en fazla faydalanacak ülkelerin %4,8 GSYİH büyüme oranıyla en az gelişmiş ülkeler olacağı tahmin edilmektedir.

Sonuç olarak serbest ticareti geliştirmek için çok taraflı uluslararası ticaret kural yapımını amaçlayan DTÖ'de iklim değişikliği gibi ihracatçımızı etkileyecek güncel sorunlara dair yapılacak kurallar, ticaret politikası savunma araçları, milli güvenlik istisnaları, anlaşmazlıkların halli sisteminin çözümü ve DTÖ'ye gelişmekte olan ülkelerin açısından bakış gibi geniş yelpazedeki konuları farklı yöntem ve açılarla ele alan makale çevirilerinin başta ihracatçılarımız olmak üzere uluslararası ticaret camiasına yararlı olmasını ve gelecekte ekonomik ayrışmadan ziyade uluslararası işbirliklerinin artmasını temenni ediyorum.

Adil Pelister

İMMİB Koordinatör Başkanı

ÖN SÖZ

Yetmiş beş yıldır devam eden kurallı küresel ticaret sistemi günümüzde önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Küresel ekonominin dinamikleri, teknolojik gelişmeler, uluslararası üretim sürecindeki dönüşüm, sürdürülebilir kalkınma yönünde ortaya çıkan ihtiyaçlar gibi etkenler dünya ekonomisi ve dolayısıyla ticaret sisteminin yönetiminde de bir dönüşümü gerektirmektedir. Ticaret rejiminin bel kemiği olan “kurallara-dayalı” bir yapının bir yandan önemi artarken diğer yandan mevcut kuralların bu küresel dönüşümü yansıtmaktan uzak kalması sistemin üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

Çok taraflı ticaret sisteminin temelini oluşturan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) temel işlevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Küresel ekonomideki dönüşüme yanıt verecek yeni kuralları ihdas etmekte ve karar almakta güçlüklerle karşılaşmasının yanı sıra ortaya çıkan ticari ihtilafların çözümüne ilişkin mekanizmasının tıkanması ve ayrıca üye ülkelerin taahhütlerini yerine getirip getirmediğinin incelenmesine yönelik izleme prosedürlerinin etkisinin azalması DTÖ'nün ciddi bir reforma tabi tutulması yönünde istekleri artırmaktadır. Ne var ki başta G20 üyesi ülkeler olmak üzere sistemin üyesi tüm başat ekonomilerin “gerekli reformlara” ilişkin siyasi desteği sağlayacaklarına yönelik taahhütleri ve “serbest, adil, kapsayıcı, ayrımcılıktan uzak, öngörülebilir, istikrarlı, şeffaf ve kurallara-dayalı” yaklaşımları, bir ticaret sistemi konusundaki talepleri bir retoriğin ötesine geçememektedir. Tarafların reformlar konusunda temel yaklaşımlarında diğer tarafları hedef gösteren bakış açısı nedeniyle bir uzlaş (konsensüs) sağlanamamaktadır. Bu durum sistemin kurulmasında hegemonik bir rol oynamış olan ABD başta olmak üzere diğer pek çok ülkenin kendi kural ve anlayışını yansıtacak farklı zeminlere doğru yönelmesine ve “reform” tanımı konusunda dahi ayrışmalarına neden olmaktadır.

Küresel dinamikler güç dengelerinin de kaymasına ve gelişmiş ekonomiler karşısında başta Çin olmak üzere yükselmekte olan ekonomilerin sistem içinde daha fazla söz sahibi olmaya çalışmasına yol açmıştır. Bu değişim özellikle ABD ve Çin arasında önemli gerilimlere neden olurken aralarında “ticaret savaşları” olarak adlandırılacak çekişmeyi tetiklemiştir. Bu mücadelenin temelinde rekabet olgusu önemli bir rol oynamakta ve jeopolitik kırılmaları beraberinde getirmektedir. Üye ülkeler tarafından konsensüse dayalı bir anlayışla yönetilen DTÖ sisteminin bu ciddi ayrışmaları önleyecek yeni bir kural bütününe ve yönetim olanaklarına sahip olması da yine başta büyük ekonomiler olmak üzere tüm üyelerin erdemli ve yapıcı bir döngü (*virtuous circle*) içinde hareket etmelerine bağlıdır.

Son on beş yılda ve özellikle küresel ekonomik krizin de etkisiyle devletlerin ticarete korumacı eğilimlere doğru yönelmeye başladıkları verilerle ortaya konulmuştur. Ticaret politikasında bu türden sapmalar ve uygulamalar, DTÖ'nün anlaşma ve kurallarının tam olarak düzenleyemediği ya da açık kapı bıraktığı alanlarda daha fazla yoğunlaşmaktadır. Küresel krizin ticaret sistemi üzerindeki olumsuz etkilerinin tam olarak ortadan kaldırılamadığı ve ekonomik iyileşmenin istikrarlı şekilde sağlanamadığı bir ortamda COVID-19 salgınının küresel değer zincirleri ve ticaret ilişkileri üzerinde yarattığı maliyetin de binmesi ile ülkeler liberal ticaret modeli anlayışından belirgin şekilde uzaklaşmaya başlamaktadır. Taraflar ticaret ortaklarını zora sokacak yıkıcı bir rekabete (*beggar-thy-neighbour*) yönelten yeni bir “sanayi politikası” anlayışına yönelmektedir. Bu bağlamda devletin yerli sanayileri kayıran desteklerinin artması, piyasa yerine siyasi otoritenin şampiyon sanayileri belirlemesi, ulusal güvenlik kaygıları nedeniyle yatırımların tekrar kendi anavatanlarına veya daha yakın ve dost ülkelere yönlendirilmesinin teşviki, ilave gümrük vergileri yoluyla koruma sağlanması gibi politikaların DTÖ üzerindeki baskıyı daha da artırdığı gözlerden kaçmamaktadır.

İklim değişikliğinin etkilerinin, küresel kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasının öneminin, dijital teknoloji alanındaki gelişmelerin, veri odaklı ekonomik yapının, temel sosyal ve çalışma standartlarının, salgın hastalıklar dahil olmak üzere acil durumların ortaya çıkardığı ekonomik şartların ticaret ilişkileri ve akışı üzerinde yadsınamayacak etkenler olarak ortaya çıkması ticaret politikası kapsamının genişlemesini beraberinde getirmektedir. Bu yeni alanlara yönelik yeni ticaret kurallarının gerekliliği giderek artarken DTÖ sisteminin yeni düzenlemeleri getirmekte ağır kalması ülkeleri farklı zeminleri benimsemeye yöneltmektedir.

Bu zeminlerden ilki kendi kurallarını koyarak hareket edecekleri tek taraflı uygulamalar (*unilateral measures*) olup genellikle güç ilişkisinin öne çıktığı bir kuralsızlığa sevk etmektedir. Bu arayışlar, küresel ticarete uzun vadede tüm taraflar bakımından önemli maliyet yaratacak çatışma ya da bloklaşmalara yol açabilir. Diğer taraftan kurallı ticaretin bir başka zemini olarak ülkeler bölgesel (*regional*), ikili (*bilateral*) ya da çoklu (*plurilateral*) anlaşmalar yoluyla yeni norm ve kuralların hâkim olacağı ticaret alanları oluşturmaya gayret etmektedirler. Bu durum kimilerine göre çok taraflı sistem için de yol gösterici iyi uygulamalara ışık tutarken diğer taraftan ticarete ayrımcılığa yol açmakta ve DTÖ'nün kapsayıcı yapısına olumsuz etki yaratmaktadır.

Dünyada küresel ticaret sisteminin işlevselliği, reform tartışmaları ve ticaret politikasına etki eden dinamiklere ilişkin geniş bir literatür oluşmuştur. Ticaret politikası ve DTÖ konusundaki yazının ülkemizde daha yakın takip edilmesinde

yarar bulunmaktadır. Bu derleme küresel ticaret çalışmalarında öne çıkan temel konuları farklı yöntem ve farklı disiplinler altında ele alan önemli çalışmaların belirlenmesi, dilimize çevrilmesi ve ilgili çevrelerin gündemine sunulmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu girişimlerinden dolayı Dr. S. Armağan Vurdu'yu ve çok titiz bir çalışma ile dilimize birçok terimin de kazandırılmasında büyük emeği geçen Sayın Meral Uslu, Şerife Yorulmaz ve Berfin Kurtel'i candan kutluyorum.

14 Şubat 2023

Doç. Dr. M. Sait Akman

İÇİNDEKİLER

Koordinatör Başkandan Ön Söz.....	iii
Ön Söz.....	vii
Tablolar ve Şekiller Listesi.....	xiii
Kısaltmalar.....	xv

Giriş.....	1
------------	---

1. BÖLÜM

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ: ZORLUKLAR VE REFORM İHTİYACI

Dünya Ticaret Örgütü: Çin, Avrupa Birliği ve ABD'den Uzman Perspektifleri	7
<i>Bernard Hoekman ve Robert Wolfe</i>	
Çeviren: Şerife Yorulmaz	

DTÖ'nün Geleceği İçin Alternatif Ticaret Söylemi ve Vizyonuna Doğru	43
<i>Faizel Ismail</i>	
Çeviren: Şerife Yorulmaz	

DTÖ'nün Reformu İçin G-20'de İşbirliğini Hızlandırmak: Çoklu Girişimlerin Tam Potansiyelini Harekete Geçirmek	55
<i>Mehmet Sait Akman, Axel Berger, Fabrizio Botti, Peter Draper, Andreas Freytag, Claudia Schmucker</i>	
Çeviren: Meral Uslu	

Trump DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Sistemini Durdurdu. Düzeltmek İçin Ticaret Politikası Savunma Araçları Gerekli	73
<i>Chad P. Bown</i>	
Çeviren: Dr. Selahattin Armağan Vurdu	

Kurumu Yıkmak? DTÖ Krizi Ortasında Temyiz Organı	99
<i>Bernard Hoekman ve Petros C. Mavroidis</i>	
Çeviren: Şerife Yorulmaz	

DTÖ Anlaşmazlıkların Hallinde DTÖ Üye Davranış Kalıplarını Açıklama	127
<i>Aydın Barış Yıldırım</i>	
Çeviren: Aydın Barış Yıldırım	

2. BÖLÜM

KÜRESEL TİCARETTE YENİ GÜNDEM KONULARI

COVID-19 ve Küresel Değer Zincirleri: Değer Zinciri Yapısı Argümanları ve DTÖ'nün Rolü Hakkında Bir Tartışma	143
<i>Marc Bacchetta, Eddy Bekkers, Roberta Piermartini, Stela Rubinova, Victor Stolzenburg ve Ankai Xu</i>	
Çeviren: Meral Uslu - Berfin Kurtel	
İklim Değişikliği, Ticaret Politikası ve DTÖ	203
<i>Zhang Jianpig ve Xie Zhiyu</i>	
Çeviren: Meral Uslu	
Paris Anlaşması'nın Altıncı Maddesi ve Dünya Ticaret Örgütü: Yakınsama Noktaları	223
<i>Aaron Cosbey ve Andrei Marcu</i>	
Çeviren: Dr. Selahattin Armağan Vurdu	
GATT 1994 Madde XXI(B)(III) Kapsamında Milli Güvenlik İstisnasının Doğru ve Kötüye Kullanımı	229
<i>Peter L.H. van den Bossche ve Sarah Akpofure</i>	
Çeviren: Şerife Yorulmaz	
DTÖ 2.0'ı Kadınlaştırma	275
<i>Mia Mikic ve Vanika Sharma</i>	
Çeviren: Şerife Yorulmaz	
Sözlük	293

Açıklama: Çevrilen makalelerde belirtilen görüşler makale yazarlarına ait olup İM-MİB'in kurumsal ve/veya çevirenlerin bireysel yaklaşımlarını yansıtmamaktadır.

TABLOR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Bernard Hoekman ve Robert Wolfe

Şekil 1. Konsensüs sorununa karşı çoklu müzakereler.....	17
Şekil 2. Klasik meselelerin çözümü.....	19
Şekil 3. DTÖ'de şeffaflığı artırmanın önemi	24
Şekil 4. Şeffaflığın artırılması DTÖ reformu için merkezi öneme sahip.....	25
Şekil 5. Başkentler ve paydaşlarla etkileşimin artırılmasının önemi	28
Şekil 6. Başkentler ve paydaşlarla etkileşimin artırılmasına yönelik görüşler.....	29
Şekil 7. DTÖ çatışma yönetimi ve karar alma mekanizmasının geliştirilmesinin önemi	32
Şekil 8. Anlaşmazlıkların halli ve çatışma çözümü.....	33
Şekil 9. Yeni konuları ele alma	35

Mehmet Sait Akman, Axel Berger, Fabrizio Botti, Peter Draper, Andreas Freytag, Claudia Schmucker

Şekil 1. Çoklu anlaşma ve girişim başına katılımcı üye sayısı	66
Şekil 2. Üye başına çoklu anlaşmalara ve devam eden müzakerelere katılım	66
Şekil 3. Üye ülkelerin insani gelişme endeksine (HDI) göre çoklu anlaşma ve müzakerelere dağılımı.....	68

Chad P. Bown

Şekil 1. Ticaret politikası savunma araçlarının kapsadığı G-20 ülkeleri ithalatının yüzdesi (1995-2019)	78
Şekil 2. Kaynaklarına göre ticaret politikası savunma araçlarının kapsadığı G-20 ülkelerine yapılan ihracatın yüzdesi (1995-2005)	78
Şekil 3. Çin'den yapılan ithalatın korunma önlemleri, dampinge karşı önlemler ya da telafi edici vergilere tabi kısmının yüzdesi (1995-2019).....	80
Şekil 4. Kaynağına göre ticaret politikası savunma araçlarına maruz kalan ithalatın oranı (1995-2019).....	82
Şekil 5. DTÖ anlaşmazlığına konu olmuş ticaret politikası savunma araçlarının ithalattaki yüzdesi (1995-2019).....	87
Şekil 6. Hedeflere göre ticaret politikası savunma araçlarına maruz kalan G-20 ekonomilerine ihracat yüzdesi (1995-2019).....	93

Aydın Barış Yıldırım

Şekil 1. Sektörlere göre anlaşmazlık yüzdesi ve küresel değer zincirine entegrasyon.....	133
Şekil 2. Kümülatif tehlike fonksiyonu.....	138

**Marc Bacchetta, Eddy Bekkers, Roberta Piermartini, Stela Rubinova,
Victor Stolzenburg ve Ankaï Xu**

Şekil 1. Ürün kategorilerine göre Covid-19 sebebiyle ihracat yasaklamaları
ve kısıtlamaları uygulayan ülke ve ayrı gümrük bölgeleri sayısı 185

Zhang Jianpig ve Xie Zhiyu

Şekil 1. 2020 Dünya kömür tüketimi 206

Mia Mikic ve Vanika Sharma

Şekil 1. Ticarete bağlı ekonomilerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha düşük 276

Şekil 2. Toplumsal cinsiyet hükümleri içeren bölgesel ticaret anlaşma
sayısındaki artış 282

Şekil 3. Bölgesel ticaret anlaşmalarında toplumsal cinsiyetle ilgili
hüküm türleri 290

KISALTMALAR

ACP	Afrika-Karayip-Pasifik Ülkeleri Grubu
AHM	Anlaşmazlıkların Halli Mutabakatı
AHO	Anlaşmazlık Halli Organı
APEC	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
SCM	Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler
BTA	Bölgesel Ticaret Anlaşması
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
CPTPP	Trans-Pasifik Ortaklığı İçin Kapsamlı ve Aşamalı Anlaşma
CUSMA	Kanada-ABD-Meksika Ticaret Anlaşması
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAC	Doğu Afrika Topluluğu
EAGÜ	En Az Gelişmiş Ülkeler
EGA	Çevresel Ürünler Anlaşması
ESCAP	Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi
GATS	Hizmet Ticareti Genel Anlaşması
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GPA	Kamu Alımları Anlaşması
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GTS	Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
GYÜ	Gelişme Yolundaki Ülkeler
IMF	Uluslararası Para Fonu
ITC	Uluslararası Ticaret Merkezi
ITMO	Uluslararası Devredilen Azaltım Sonuçları
ITA	Bilgi Teknolojisi Anlaşması
ITO	Uluslararası Ticaret Örgütü
IWG	Ticaret ve Toplumsal Cinsiyet Gayriresmî Çalışma Grubu